

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

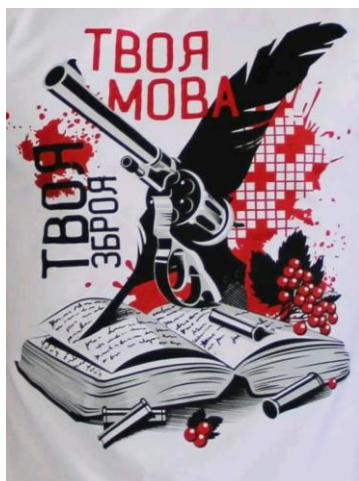

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

20 ЛЮТОГО 2026 РОКУ

Львів 2026

«Мова — кордон національної безпеки»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 20 лютого 2026 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2026. 458 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Дмитро БОНДАР, доктор юридичних наук, доцент;
Василь ПОПОВИЧ, доктор технічних наук, професор;
Ярослав ІЛЬЧИШИН, кандидат педагогічних наук;
Ігор КОВАЛЬ, доктор педагогічних наук;
Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук;
Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук;
Тетяна БОТВИН, доктор філософії, доцент;
Христина ВЕРБИЦЬКА, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент;
Мар'яна ГДАКОВИЧ, кандидат філологічних наук, доцент;
Марія ІВАНЧЕНКО, кандидат філологічних наук, доцент;
Тетяна КОНІВІЦЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент;
Марина КУЛЬЧИЦЬКА, кандидат філологічних наук, доцент;
Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук;
Ольга ШЕЛЮХ, кандидат філологічних наук, доцент.

Технічне оформлення: *Тетяна КОНІВІЦЬКА*

Збірник укладено за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова — кордон національної безпеки» 20 лютого 2026 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- Секція 1. Мова і національна психологія.
- Секція 2. Мова як інструмент гібридної війни.
- Секція 3. Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. Українська мова у світі. Мова у системі сучасної науки.
- Секція 4. Актуальні проблеми викладання української мови у вищій школі.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

УДК: 81'27:316.347:791.43

**МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ “СВОГО” Й
“ЧУЖОГО” (НА МАТЕРІАЛІ КІНОМИСТЕЦТВА)»**

Тетяна КОНІВІЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Мова є одним із визначальних чинників формування соціокультурної ідентичності та водночас потужним знаряддям символічного розмежування спільнот. У межах соціолінгвістичного та культурологічного підходів вона розглядається не лише як засіб комунікації, а як маркер належності до певної соціальної, етнічної, національної чи культурної групи. Мова є потужним фактором ідентифікації, що має як культурний, так і національний, політичний, соціальний та особистий (психологічний) виміри [1, с. 29]. Опозиція «свій/чужий» виступає універсальною моделлю структурування соціального простору, у межах якої мова набуває статусу індикатора групової солідарності або відчуження. Особливо виразно ці процеси простежуються в кіномистецтві, де мовні засоби поєднуються з візуальними та наративними елементами, формуючи багатовимірний дискурс ідентичності.

Мова в кіномистецтві виконує не лише комунікативну функцію, а й є потужним інструментом формування особистої та національної ідентичності. Через мовлення персонажів режисери передають їхню культурну належність, соціальний статус, історичну пам'ять та світоглядну позицію. Сучасне українське кіно особливо яскраво демонструє цю функцію, показуючи, що мова є не просто засобом спілкування, а справжнім маркером культурної та національної приналежності.

Особливо показовим у цьому контексті є фільм Ахтема Сеїтаблаєва «Чужа молитва». Стрічка розповідає про долю кримськотатарської дівчини Саїде Аріфової, яка під час Другої світової війни рятує єврейських дітей від переслідування нацистів. Картина відтворює багатокультурний простір Криму того часу, де перетиналися кримськотатарська, українська, німецька та єврейська культури. У цьому середовищі мова стає не лише способом

спілкування, а й важливим маркером етнічної приналежності та соціальної ідентичності.

Найбільш яскраво значення мови проявляється у сценах, де єврейських дітей навчають кримськотатарської молитви. Ця «чужа» молитва стає визначальним моментом: правильна вимова слів, інтонації та ритм молитви перетворюються на маркер приналежності до певної спільноти, а отже – на засіб виживання. Мова тут виконує подвійне значення: з одного боку, вона зовнішньо ідентифікує дітей як «своїх» для оточення, з іншого – їхня внутрішня ідентичність залишається незмінною. Режисер таким чином демонструє, що мовна ідентичність може бути засобом адаптації та виживання, але не завжди визначає глибоку сутність особи. В одному із інтерв'ю Ахтем Сеїтаблаєв наголошує, що «Не важливо, якою мовою сказана молитва, яка йде до Бога за дітей. Глядач має відповісти собі на питання – чи існує чужа молитва. І якщо він зрозуміє – в цьому і буде наша перемога» [2].

Сцена молитви також показує мову як засіб солідарності між культурами. Кримськотатарська мова перетворюється на інструмент порятунку і об'єднує різні етнічні групи. Вона виступає символом людяності та культурного взаєморозуміння, демонструючи, що мовна форма може служити не лише для розмежування «свого» і «чужого», а й для створення зв'язків між людьми. У фільмі «Чужа молитва» мова стає багатовимірним маркером ідентичності: зовнішнім, що визначає соціальну приналежність, та внутрішнім, духовним, що зберігає культурне коріння і пам'ять.

Подібну функцію мова виконує й у фільмі Крістофера Нолана «Дюнкерк», хоча в іншому контексті та на іншому рівні. Мова у стрічці виконує важливу ідентифікаційну функцію, тобто допомагає визначити належність персонажів до певної національної, соціальної та військової спільноти. У стрічці мінімум діалогів, проте мова чітко маркує національну належність персонажів. Режисер свідомо зменшує вербальну комунікацію, що перетворює мову на символічний інструмент — вона не стільки розкриває характери, скільки окреслює приналежність. В одному з епізодів персонажі намагаються визначити, чи не є людина шпигуном, саме через мовлення й акцент. У військових умовах мовлення стає практичним маркером ідентифікації: правильна вимова, акцент або слова допомагають розпізнати «своїх» і відрізнити ворогів. Мова стає засобом ідентифікації та виживання.

Можна зазначити, що мова у кіномистецтві виконує функцію ідентифікації в різних історичних та культурних контекстах. У фільмі Ахтема Сейтаблаєва «Чужа молитва» мова підкреслює етнічну приналежність, культурну пам'ять і духовну стійкість у часи війни, а також служить інструментом виживання. У «Дюнкерку» мова виступає маркером національної приналежності, практичним засобом орієнтації в екстремальних обставинах, і знову ж таки засобом ідентифікації та виживання. У обох випадках мова показує, наскільки важливим є її соціальний та культурний вимір.

Отже, мова у сучасному кіномистецтві виконує багатогранну роль: вона є маркером національної ідентичності, засобом формування культурної пам'яті, інструментом соціальної адаптації та символом солідарності між культурами. На прикладі цих фільмів можна стверджувати, що мова в кіномистецтві виконує глибоку ідентифікаційну функцію. Сцена дитячої молитви у «Чужій молитві» засвідчує, що мова здатна виступати не лише як зовнішній знак приналежності, а й як елемент духовного й морального вибору, що визначає людські цінності та ставлення до навколишнього світу. Мова у фільмах є важливим інструментом ідентифікації, здатним передавати історичну пам'ять, культурні коди та моральні принципи поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицька Лідія. Мова як фактор ідентифікації (мовна ідентичність). Трансформація ідентичності в умовах сучасного українського суспільства: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 10–11 жовт. 2024 р.). Львів, 2024. С. 24-30.

2. Данилова Анна. Війна і порятунок: чи існує чужа молитва? Крим. Реалії. 18 травня 2017. URL: <https://ua.krymr.com/a/28495453.html>.